

ร่าง

พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมสัตว์ (ฉบับสมาคมพิทักษ์สัตว์(ไทย))

พ.ศ....

โดยที่เป็นการสมควรให้มีกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการทารุณกรรมสัตว์

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมสัตว์ พ.ศ....”

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับ ตั้งแต่วันถัดไปจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ในพระราชบัญญัตินี้

“สัตว์” หมายความว่า สิ่งมีชีวิตที่มีกระดูกสันหลังซึ่งมิใช่มนุษย์ โดยให้หมายความรวมถึง สัตว์เลี้ยง สัตว์ป่า สัตว์เศรษฐกิจ และสัตว์ทดลอง ตามพระราชบัญญัตินี้ และรวมถึงสัตว์พาหนะตามพระราชบัญญัติสัตว์พาหนะด้วย
 “สัตว์เลี้ยง” หมายความว่า สัตว์ที่มนุษย์นำมาเลี้ยงไว้และให้น้ำให้อาหาร โดยอาจเลี้ยงไว้เพื่อดูเล่น เพื่อเป็นเพื่อน เพื่อเป็นอาหาร หรือเพื่อการอย่างอื่นตามที่อธิบดีประกาศกำหนด และหมายความรวมถึงสัตว์พาหนะตามกฎหมายว่าด้วยสัตว์พาหนะด้วยแต่ไม่หมายความรวมถึง สัตว์ป่า สัตว์เศรษฐกิจ หรือสัตว์ทดลองตามความหมายของพระราชบัญญัตินี้

“สัตว์ป่า” หมายความว่า สัตว์ป่า ตามกฎหมายว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า รวมถึงสัตว์ป่าที่มนุษย์ได้รับอนุญาตให้นำมาเลี้ยง และสัตว์ที่เกิดหรือดำรงชีวิตอยู่ในธรรมชาติด้วย

“สัตว์เศรษฐกิจ” หมายความว่า สัตว์ที่มนุษย์เลี้ยงไว้เพื่อประโยชน์ทางการค้า การพาณิชย์ การกีฬา การแสดง หรือการธุรกิจอื่นตามที่อธิบดีประกาศกำหนด

“สัตว์ทดลอง” หมายความว่า สัตว์ที่มนุษย์เพาะหรือเลี้ยงไว้เพื่อวัตถุประสงค์ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทุกสาขา

“การทารุณกรรมสัตว์” หมายความว่า การกระทำใดๆที่ส่งผลให้สัตว์ต้องได้รับความเจ็บปวดทุกข์ทรมานโดยไม่จำเป็น ไม่ว่าจะทางร่างกายหรือจิตใจของสัตว์ ทั้งโดยตรงหรือโดยอ้อม รวมถึงการกระทำที่กฎหมายถือว่าเป็นการทารุณกรรมสัตว์ด้วย

“ความทุกข์ทรมาน” หมายความว่า ความกดดันทางร่างกายหรือจิตใจ และหมายความรวมถึง ความเจ็บปวด ความกลัว

“สวัสดิภาพสัตว์” หมายความว่า สภาวะทางร่างกายและจิตใจของสัตว์ที่ประเมินได้ ในขณะที่เผชิญกับสภาพแวดล้อม ทั้งที่มนุษย์กระทำให้เกิดขึ้น หรือที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ

“การฆ่าสัตว์” หมายความว่า การกระทำไม่ว่าจะด้วยวิธีการใดๆเพื่อให้สัตว์ตาย

“เจ้าของ” หมายความว่า ผู้มีสิทธิ์ครอบครองสัตว์ ในกรณีสัตว์ที่ไม่ปรากฏตัวเจ้าของให้หมายความรวมถึงผู้เลี้ยงและผู้ดูแลสัตว์ด้วย

“ผู้ตรวจสอบสวัสดิภาพสัตว์” หมายความว่า ผู้ซึ่งคณะกรรมการแต่งตั้งโดยความเห็นชอบของรัฐมนตรี ให้มีอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบและรายงานการปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

“พนักงานเจ้าหน้าที่” หมายความว่า ผู้ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้ปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้

“ผู้อนุญาต” หมายความว่า อธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมาย

“อธิบดี” หมายความว่า อธิบดีกรมปศุสัตว์

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการป้องกันการทารุณกรรมสัตว์

“รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 4 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ กับออกกฎกระทรวงกำหนดค่าธรรมเนียมไม่เกินอัตราท้ายพระราชบัญญัตินี้ลดหรือยกเว้นค่าธรรมเนียมและกำหนดกิจการอื่นเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ กฎกระทรวงและประกาศนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

หมวด 1

บททั่วไป

มาตรา 5 เพื่อประโยชน์ในการป้องกันการทารุณกรรมสัตว์ ให้อธิบดีเป็นผู้กำหนดระเบียบ หลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขดังต่อไปนี้

1. การจัดสวัสดิภาพสัตว์
2. การเพาะเลี้ยงและใช้สัตว์
3. การจับและควบคุมสัตว์
4. การการค้าหรือจัดแสดงสัตว์
5. การกำจัดหรือทำลายสัตว์

การกำหนดระเบียบ หลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไข ตามวรรคหนึ่ง ให้กระทำโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ

มาตรา 6 การพิจารณาคำอุทธรณ์เกี่ยวกับการทารุณกรรมสัตว์ การจัดสวัสดิภาพสัตว์ การเพิกถอน คำสั่ง หรือใบอนุญาต ให้เป็นอำนาจของคณะกรรมการ คำวินิจฉัยของคณะกรรมการให้เป็นที่สุด

หมวด 2

คณะกรรมการป้องกันการทารุณกรรมสัตว์

มาตรา 7 ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งเรียกว่า “คณะกรรมการป้องกันการทารุณสัตว์” ประกอบด้วย ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นประธาน¹ อธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติหรือผู้แทน² อธิบดีกรมศาสนาหรือผู้แทน³ เลขาธิการคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติหรือผู้แทน⁴ ผู้แทนกระทรวงมหาดไทยหนึ่งคน⁵ ผู้แทนการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยหนึ่งคน⁶ ผู้แทนกระทรวงการต่างประเทศหนึ่งคน⁷ ผู้แทนทบวงมหาวิทยาลัยซึ่งแต่งตั้งจากคณะสัตวแพทย์หนึ่งคน⁸ ผู้แทนกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหนึ่งคน⁹ ผู้แทนผู้แทนกระทรวงสาธารณสุขหนึ่งคน¹⁰ ผู้แทนกระทรวงศึกษาธิการหนึ่งคน¹¹ ผู้แทนกระทรวงพาณิชย์หนึ่งคน¹² เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิอื่นซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งอีกไม่น้อยกว่าเจ็ดคน และให้อธิบดีกรมปศุสัตว์เป็นกรรมการและเลขานุการ¹³ ให้อธิบดีมีอำนาจแต่งตั้งผู้ช่วยเลขาธิการตามจำนวนที่เห็นสมควรกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตามวรรคหนึ่ง ให้แต่งตั้งจากผู้แทนของสมาคมหรือมูลนิธิที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิภาพสัตว์ไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้รับแต่งตั้ง

มาตรา 8 ให้คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ดัง ต่อไปนี้

1. เสนอแนะรัฐมนตรีที่เกี่ยวกับการจัดสวัสดิภาพสัตว์และการป้องกันการทารุณกรรมสัตว์
2. กำหนดนโยบายและให้ความเห็นชอบในการออกกฎกระทรวงระเบียบหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้
3. กำหนดแนวทางปฏิบัติเพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมจัดสวัสดิภาพสัตว์และการป้องกันการทารุณกรรมสัตว์
4. กำหนดหลักเกณฑ์ในการตรวจสอบและติดตามการปฏิบัติการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้
5. พิจารณาคำร้องอุทธรณ์ เพิกถอนคำสั่ง ใบอนุญาต ตามมาตรา 6
6. แต่งตั้งผู้ตรวจสวัสดิภาพสัตว์โดยความเห็นชอบของรัฐมนตรี เพื่อตรวจสอบและรายงานการปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้
7. ปฏิบัติการอื่นตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการ

มาตรา 9 กรรมการซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้ง อยู่ในตำแหน่งคราวละสี่ปี กรรมการซึ่งพ้นจากตำแหน่งอาจได้รับแต่งตั้งอีกได้ แต่ต้องไม่อยู่ในตำแหน่งเกินสองวาระติดต่อกัน

มาตรา 10 นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ ตามมาตรา 9 กรรมการซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้ง พ้นจากตำแหน่งเมื่อ

1. ตาย
2. ลาออก
3. เป็นบุคคลล้มละลาย
4. เป็นคนไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ
5. ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

ในกรณีมีกรรมการพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระให้รัฐมนตรีแต่งตั้งผู้อื่นเป็นกรรมการแทนเว้นแต่วาระการดำรงตำแหน่งของกรรมการเหลือไม่เกินเก้าสิบวันจะไม่แต่งตั้งก็ได้ และให้ผู้ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของผู้ซึ่งตนแทน

ในกรณีที่รัฐมนตรีแต่งตั้งกรรมการเพิ่มขึ้นในระหว่างที่คณะกรรมการซึ่งแต่งตั้งไว้แล้วยังมีวาระอยู่ ให้ผู้ซึ่งได้รับแต่งตั้งเพิ่มอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลือของคณะกรรมการซึ่งแต่งตั้งไว้แล้ว

มาตรา 11 การประชุมของคณะกรรมการต้องมีคณะกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม

มาตรา 12 การประชุมคณะกรรมการ ถ้าประธานกรรมการไม่อยู่ในที่ประชุมหรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้กรรมการซึ่งมาประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่งขึ้นทำหน้าที่แทนการวินิจฉัยชี้ขาดในที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งมีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาดในกรณีกรรมการเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อมในเรื่องใด ห้ามมิให้กรรมการผู้นั้นลงคะแนนเสียงในเรื่องนั้น

มาตรา 13 ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ คณะกรรมการมีอำนาจแต่งตั้งคณะอนุกรรมการ เพื่อปฏิบัติตามที่คณะกรรมการมอบหมายได้การประชุมของคณะอนุกรรมการ ให้นำมาตรา 11 มาบังคับใช้โดยอนุโลม

หมวด 3

การป้องกันการทารุณกรรมสัตว์

มาตรา 14 ห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการใดๆต่อสัตว์ อันเป็นการทารุณกรรมสัตว์

มาตรา 15 การกระทำได้ดังต่อไปนี้ ให้ถือว่าเป็นการทารุณกรรมสัตว์

1. เขียน ทูบตี ฟันแทง เฆา ลวก หรือกระทำการอย่างอื่นอันมีลักษณะคล้ายคลึงกัน ให้สัตว์เจ็บปวด
2. ใช้สัตว์ทำงานจนเกินสมควรหรือใช้ทำงานอันไม่สมควรแก่ประเภทและสภาพของสัตว์เพราะสัตว์นั้นเจ็บป่วย ชรา อ่อนอายุ ใกล้คลอด หรือพิการ
3. ใช้ยา หรือสารอันตรายต่อสัตว์ ซึ่งมีผลทำให้สัตว์เกิดอันตรายต่อร่างกายหรือจิตใจ หรือทำให้สัตว์ต้องทุกข์ทรมาน
4. ใช้พาหนะที่ไม่เหมาะสมแก่การขนส่งหรือเคลื่อนย้ายสัตว์ ทำให้สัตว์ต้องทุกข์ทรมานหรือบาดเจ็บ
5. เก็บบังคับขังสัตว์ในที่คับแคบให้สัตว์ได้รับความทุกข์ทรมาน
6. นำสัตว์ที่เป็นอริกันไว้ในที่เดียวกัน
7. พรากแม่และลูกสัตว์ที่ยังไม่หย่านมโดยปราศจากความจำเป็น
8. ทอดทิ้งสัตว์เพื่อให้พ้นภาวะ
9. ทำให้สัตว์ต้องได้รับความทุกข์ทรมานจากการอดอยากขาดอาหาร น้ำ หรือการพักผ่อน
10. เพาะหรือเลี้ยงสัตว์โดยไม่ดูแลรักษาเมื่อสัตว์เจ็บป่วย
11. ใช้ยาพิษหรือสารพิษหรือวิธีอื่นใดให้สัตว์ตายอย่างทุกข์ทรมาน
12. กระทำการใดๆให้สัตว์ต้องเสียรูปหรือพิการโดยไม่จำเป็น
13. นำสัตว์มาต่อสู้หรือประลองกำลังกัน โดยไม่ได้รับอนุญาตถูกต้องตามกฎหมาย
14. กระทำหรือฆ่าสัตว์หรือทำร้ายสัตว์โดยลูกแกโทสะ
15. พันธนาการสัตว์เป็นเวลานานเกินความจำเป็น หรือด้วยเครื่องพันธนาการที่หนักหรือสั้นหรือเล็กเกินไปจนสัตว์ต้องได้รับความทุกข์ทรมาน
16. ใช้สัตว์ทำงานหรือประกอบกิจกรรมที่ผิดกฎหมาย
17. ใช้สัตว์เลือดอุ่นเป็นเหยื่อหรือเป็นอาหารสัตว์อื่น
18. บริโภคสัตว์ทั้งที่สัตว์ยังมีชีวิตอยู่ โดยเฉพาะสัตว์เลือดอุ่น
19. สังวาสหรือใช้สัตว์ประกอบกามกิจ
20. สนับสนุนหรือมีส่วนให้ผู้อื่นกระทำการทารุณกรรมสัตว์

บทบัญญัติในวรรคแรกไม่รวมถึงการกระทำได้ต่อไปนี้

1. การตัดหู หาง ขน เขา งา หรือเล็บ และการตอนสัตว์ หรือการทำเครื่องหมายที่ตัวสัตว์ ตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น
2. การฆ่าและทำลายสัตว์โดยพนักงานเจ้าหน้าที่ ตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น
3. การใช้สัตว์ทดลองตามกฎหมายว่าด้วยจรรยาบรรณการใช้สัตว์ทดลอง

การกระทำในวรรคนี้ให้ผู้ได้รับอนุญาตดำเนินการภายใต้การดูแลของสัตวแพทย์ ไม่ให้สัตว์ต้องได้รับความเจ็บปวดโดยไม่จำเป็น

มาตรา 16 เจ้าของต้องไม่ประมาทเดินเล่อหรือละเลย ให้มีการกระทำทารุณกรรมสัตว์ตาม มาตรา 15

มาตรา 17 เจ้าของสัตว์จะต้องจัดสวัสดิภาพสัตว์ให้แก่สัตว์ตามชนิด ประเภท และพฤติกรรมตามธรรมชาติของสัตว์นั้น ทั้งนี้ตามที่อธิบดีประกาศกำหนด

มาตรา 18 การจัดสวัสดิภาพสัตว์ ต้องมีข้อกำหนด หลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขดังต่อไปนี้

1. การดูแลรักษาสัตว์
2. การฝึกและใช้งานสัตว์
3. การควบคุมและกักขังสัตว์
4. การขนส่งสัตว์
5. การฆ่าสัตว์
6. อื่นๆตามความเหมาะสมแก่ ชนิด และประเภทของสัตว์นั้นๆ

หมวด 4

ส่วนที่ 1

สัตว์เลี้ยง

มาตรา 19 ห้ามมิให้ผู้ใดบริโภคหรือค้า เนื้อ หนัง อวัยวะ หรือซากส่วนหนึ่งส่วนใดหรือทั้งหมดของสัตว์เลี้ยง ประเภทสุนัข และแมว

มาตรา 20 ให้รัฐมนตรีเป็นผู้กำหนดชนิดของสัตว์เลี้ยงที่ต้องขึ้นทะเบียน ทั้งนี้โดยประกาศเป็นกฎกระทรวง

มาตรา 21 ให้อธิบดีกำหนดระเบียบ หลักเกณฑ์ และเงื่อนไข ในการจัดสวัสดิภาพสัตว์ตามมาตรา 18 ให้สัตว์เลี้ยงที่ต้องขึ้นทะเบียนตามมาตรา 20

มาตรา 22 เจ้าของต้องไม่ละเลยหรือเดินเล่อให้สัตว์เลี้ยงของตนต้องทุกข์ทรมานหรือเสียชีวิตจากความอดอยาก

มาตรา 23 เจ้าของต้องไม่ฝึกหรือบังคับให้สัตว์เลี้ยงทำในสิ่งนี้อาจทำให้สัตว์ต้องได้รับความทุกข์ทรมาน บาดเจ็บ หรือเสียชีวิต

มาตรา 24 เจ้าของต้องไม่ทอดทิ้งให้สัตว์เลี้ยงของตนออกไปร่อนเร่หากินหรือกลายเป็นสัตว์จรจัด

ส่วนที่ 2

สัตว์ป่า

มาตรา 25 ห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการใดๆต่อสัตว์ป่าในลักษณะที่เป็นการทารุณกรรมสัตว์

มาตรา 26 ห้ามมิให้ผู้ใดทำลายรัง ที่อยู่อาศัย ไข่ หรือตัวอ่อนของสัตว์ที่อาศัยอยู่ในธรรมชาติ เว้นเสียแต่ได้รับอนุญาต ตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

มาตรา 27 ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้เพาะหรือเลี้ยงสัตว์ป่า ต้องจัดสวัสดิภาพให้แก่สัตว์ตามชนิด ประเภท และพฤติกรรมตามธรรมชาติของสัตว์เหล่านั้น ทั้งนี้ ตามที่อธิบดีประกาศกำหนด

มาตรา 28 ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้เพาะหรือเลี้ยงสัตว์ป่า ต้องป้องกันและควบคุมไม่ให้สัตว์หลบหนีหรือทำอันตรายต่อคน หรือสัตว์อื่น หรือก่อความเสียหายแก่ทรัพย์สินผู้อื่นหรือของสาธารณะ

ส่วนที่ 3 สัตว์เศรษฐกิจ

มาตรา 29 ห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการทารุณหรือเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจในลักษณะที่เป็นการทารุณกรรมสัตว์

มาตรา 30 ผู้เลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจต้องจัดสวัสดิภาพสัตว์ให้แก่สัตว์เศรษฐกิจแต่ละประเภทให้เหมาะสม ตามที่อธิบดีประกาศกำหนด

มาตรา 31 การฆ่าสัตว์เศรษฐกิจต้องกระทำโดยไม่ให้สัตว์ต้องทุกข์ทรมานคือให้สัตว์ตายในทันทีหรือได้รับความเจ็บปวดน้อยที่สุดทั้งนี้ตามที่อธิบดีประกาศกำหนด

มาตรา 32 ห้ามมิให้ผู้ใดซื้อขายหรือจัดแสดงซึ่งสัตว์ที่ป่วย เป็นโรค บาดเจ็บ หรือพิการ

มาตรา 33 ห้ามมิให้ผู้ใดหารายได้จากกการนำสัตว์มาทักขังหรือหน่วงเหนี่ยว เพื่อให้ผู้อื่นมาถ่ายอิสรภาพให้แก่สัตว์นั้น

มาตรา 34 ห้ามนำสัตว์มาใช้เป็นรางวัล เว้นแต่ได้พิจารณาแน่ชัดแล้วว่าไม่มีผลเสียต่อสวัสดิภาพสัตว์นั้น

มาตรา 35 ห้ามมิให้นำสัตว์มาแข่งขันประลองกำลังหรือความเร็วกัน เว้นเสียแต่ได้รับอนุญาตตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่อธิบดีประกาศกำหนด

มาตรา 36 ห้ามผู้ใดทำการฝึกสัตว์เพื่อการแสดง เว้นเสียแต่ได้รับอนุญาตตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่อธิบดีประกาศกำหนด

มาตรา 37 ผู้ที่ฝึกหรือใช้สัตว์ไว้เพื่อการแสดงต้องจัดสวัสดิภาพสัตว์ให้แก่สัตว์นั้น ทั้งนี้ตามที่อธิบดีประกาศกำหนด

มาตรา 38 ห้ามฝึกหรือบังคับสัตว์ด้วยการเขียนตีหรือวิธีอื่นใดซึ่งอาจทำให้สัตว์บาดเจ็บ

มาตรา 39 ห้ามเผยแพร่ภาพยนตร์ที่แสดงให้เห็นการทารุณกรรมสัตว์ รวมถึงบทตอนที่ระหว่างการถ่ายทำสัตว์ต้องได้รับความทุกข์ทรมาน เว้นเสียแต่เพื่อการศึกษารวบรวมหรือเผยแพร่ความรู้แก่สาธารณชน

มาตรา 40 หากผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้เป็นลูกจ้าง ให้ถือว่านายจ้างหรือนิติบุคคลที่ผู้กระทำความผิดทำงานให้มีความผิดด้วย

ส่วนที่ 4 สัตว์ทดลอง

มาตรา 41 ห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการใดๆต่อสัตว์ทดลองเกินกว่าความจำเป็นตามลักษณะและประเภทของการทดลองนั้น

มาตรา 42 ห้ามมิให้ผู้ใดเพาะเลี้ยงหรือใช้สัตว์ทดลอง เว้นเสียแต่ได้รับอนุญาตและปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขตามกฎหมายว่าด้วยจรรยาบรรณการใช้สัตว์ทดลอง

มาตรา 43 ห้ามมิให้นำสัตว์เลี้ยง สัตว์ป่า และสัตว์ที่ไม่ปรากฏว่ามีเจ้าของมาใช้เป็นสัตว์ทดลอง เว้นเสียแต่ได้รับอนุญาตจากอธิบดีเพื่อประโยชน์ในการบำบัดโรคสัตว์หรือเพื่อตัวสัตว์เอง

มาตรา 44 ห้ามนำสัตว์ที่อยู่ในระยะสุดท้ายของการตั้งท้องมาใช้เป็นสัตว์ทดลอง เว้นเสียแต่ได้รับอนุญาตจากอธิบดีเพื่อประโยชน์ในการบำบัดโรคสัตว์หรือเพื่อตัวสัตว์เอง

มาตรา 45 ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้เพาะเลี้ยงหรือใช้สัตว์ทดลองต้องจัดสวัสดิภาพสัตว์ให้เหมาะสมตามกฎหมายว่าด้วยจรรยาบรรณการใช้สัตว์ทดลอง

มาตรา 46 การใช้สัตว์ในสถานศึกษาให้คำนึงถึงจริยธรรมและความเหมาะสม หรือให้เป็นไปตามระเบียบหรือกฎกระทรวงว่าด้วยการนี้

หมวดที่ 5

การฆ่าและทำลายสัตว์

- มาตรา 47** ห้ามมิให้ผู้ใดฆ่าหรือทำลายสัตว์เลี้ยง เว้นเสียแต่เพื่อบริโภค หรือเพื่อควบคุมโรคระบาด หรือเพื่อให้สัตว์นั้นพ้นจากความทุกข์ทรมาน และโดยวิธีที่สัตว์เจ็บปวดน้อยที่สุด
- มาตรา 48** ห้ามมิให้ผู้ใดฆ่าหรือทำลายสัตว์ป่าทุกชนิด เว้นเสียแต่กระทำด้วยความจำเป็นอันหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพื่อให้ตนเองหรือผู้อื่นพ้นจากอันตราย
- มาตรา 49** ห้ามมิให้จ้าง วาน หรือใช้ให้เด็กกระทำการฆ่าหรือทำลายสัตว์ใดๆ
- มาตรา 50** การฆ่าสัตว์เศรษฐกิจ ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่อธิบดีประกาศกำหนด
- มาตรา 51** การทำลายสัตว์ทดลอง ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขตามกฎหมายว่าด้วยจรรยาบรรณการใช้สัตว์ทดลอง
- มาตรา 52** การฆ่าหรือทำลายสัตว์เพื่อควบคุมโรคระบาดฆ่าสัตว์ หรือตามที่ศาลหรือพนักงานเจ้าหน้าที่มีคำสั่ง ให้กระทำโดยสัตวแพทย์เพื่อไม่ให้สัตว์นั้นต้องได้รับความทุกข์ทรมานโดยไม่จำเป็น
- มาตรา 53** การฆ่าสัตว์ตามความเชื่อทางศาสนาต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ โดยกระทำอย่างรวดเร็วเพื่อไม่ให้สัตว์ต้องเจ็บปวดทรมาน และต้องไม่กระทำในที่สาธารณะหรือในขณะที่มีเด็กอยู่ในบริเวณ

หมวด 6

การขอและการออกใบอนุญาต

- มาตรา 54** การพิจารณาคำขออนุญาตตามพระราชบัญญัตินี้ ผู้มีอำนาจจะต้องดำเนินการพิจารณาและแจ้งผลการพิจารณาคำขอให้ผู้ยื่นคำขอทราบภายในหกสิบวัน นับแต่วันได้รับคำขออนุญาต และถ้ามิได้แจ้งผลการพิจารณาคำขอให้ผู้ยื่นคำขอทราบภายในกำหนดเวลาดังกล่าวให้ถือว่าผู้มีอำนาจอนุญาตมีคำสั่งอนุญาตตามคำขอและต้องออกใบอนุญาตให้แก่ผู้ยื่นคำขอนั้นวันแต่พระราชบัญญัตินี้จะได้กำหนดอายุใบอนุญาตไว้เป็นอย่างอื่น ใบอนุญาตหรือใบรับรองที่ขอตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ใช้ได้ตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ในใบอนุญาต ถ้าผู้รับใบอนุญาตประสงค์จะขอต่ออายุใบอนุญาตให้ยื่นขอเสียก่อนใบอนุญาตสิ้นอายุเมื่อได้ยื่นคำขอต่ออายุใบอนุญาตแล้ว จะประกอบกิจการต่อไปก็ได้จนกว่าผู้มีอำนาจอนุญาตจะสั่งไม่ต่อใบอนุญาตให้การต่อใบอนุญาต การโอนใบอนุญาตหรือใบรับรองการออกใบแทนใบอนุญาตหรือใบรับรองตามพระราชบัญญัตินี้ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง
- มาตรา 55** ผู้ใดประสงค์จะฝึกสัตว์หรือใช้สัตว์เพื่อการแสดงต้องขออนุญาตต่ออธิบดีการขออนุญาตและการออกใบอนุญาตให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไข ที่กำหนดในกฎกระทรวง
- มาตรา 56** ผู้ใดประสงค์จะเพาะเลี้ยงสัตว์ทดลอง ต้องขออนุญาตต่ออธิบดี การขออนุญาตและการออกใบอนุญาตให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไข ที่กำหนดในกฎกระทรวง
- มาตรา 57** เมื่อได้รับคำขออนุญาตให้ผู้มีอำนาจอนุญาตตรวจพิจารณา และออกใบอนุญาตหรือมีหนังสือแจ้ง คำสั่งไม่อนุญาตพร้อมด้วยเหตุผลให้ผู้ขออนุญาตทราบภายในสี่สิบห้าวัน นับแต่ได้รับคำขอ ซึ่งมีรายละเอียดถูกต้องและครบถ้วน

ในกรณีมีเหตุจำเป็นผู้อนุญาตไม่อาจออกใบอนุญาต หรือยังไม่อาจมีคำสั่งไม่อนุญาตได้ภายในกำหนดเวลา ตามวรรคหนึ่งให้ขยายเวลาได้อีกไม่เกินสองครั้ง ครั้งละไม่เกินสามสิบวัน แต่ต้องมีหนังสือแจ้งการขยายเวลาและเหตุจำเป็นแต่ละครั้งให้ผู้ขออนุญาตทราบก่อนสิ้นกำหนดตามวรรคหนึ่ง หรือตามที่ได้ขยายเวลาไว้แล้วแต่กรณี

มาตรา 58 ประเภทของใบอนุญาตและระยะเวลาการใช้ มีดังนี้

- (1) ใบอนุญาตใช้สัตว์เพื่อการทดลอง ให้ใช้ได้สามปี นับแต่วันออก
- (2) ใบอนุญาตใบอนุญาตใช้สัตว์เพื่อการแสดง ให้ใช้ได้สามปี นับแต่วันออกใบอนุญาต

มาตรา 59 ถ้าผู้ขอรับใบอนุญาตประสงค์จะขอต่ออายุใบอนุญาต ให้ยื่นคำขอก่อนใบอนุญาตสิ้นอายุ การออกใบอนุญาตหรือไม่ออกใบอนุญาต จะต้องทำให้เสร็จภายในเจ็ดวัน นับแต่วันที่รับคำขอซึ่งมีรายละเอียดที่ถูกต้องและครบถ้วน

การต่ออายุใบอนุญาตและการออกใบอนุญาตให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 60 ในกรณีที่ผู้อนุญาตไม่ออกใบอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ต่ออายุใบอนุญาต ผู้ขอรับใบอนุญาตหรือผู้ขอต่อใบอนุญาตมีสิทธิอุทธรณ์เป็นหนังสือต่อคณะกรรมการ ภายในสามสิบวัน นับแต่วันได้รับหนังสือแจ้งการไม่อนุญาตให้ต่ออายุใบอนุญาต คำวินิจฉัยของคณะกรรมการให้เป็นที่สิ้นสุด

หมวด 7

อำนาจและพนักงานเจ้าหน้าที่

มาตรา 61 หากปรากฏว่าผู้ได้รับอนุญาต หรือใบรับรอง ผ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ กฎกระทรวง ข้อกำหนด หรือเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในใบอนุญาต หรือมีการไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งสั่งตามพระราชบัญญัตินี้ อธิบดีมีอำนาจสั่งพักใช้ใบอนุญาตได้ตามระยะเวลาที่ประกาศกำหนด หรือหากเห็นสมควรเพิกถอนใบอนุญาตหรือใบรับรองนั้นได้

ในกรณีที่ใบอนุญาตถูกเพิกถอน หรือระหว่างรอการอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการ ให้ผู้รับอนุญาตเป็นผู้รับผิดชอบดูแลสัตว์ แต่ไม่อนุญาตให้จำหน่ายถ่ายโอน หรือให้พนักงานเจ้าหน้าที่มอบหมายให้สัตว์ที่เกี่ยวข้องอยู่ในความดูแลของผู้ที่เหมาะสมเป็นการชั่วคราว โดยให้ผู้รับอนุญาตเป็นผู้เสียค่าใช้จ่าย

มาตรา 62 ในการจับกุมดำเนินการกับผู้กระทำผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่เป็น สารวัตรกรมปศุสัตว์ พนักงานฝ่ายปกครอง และเจ้าหน้าที่ตำรวจตามประมวลกฎหมายพิจารณาความอาญา

มาตรา 63 เพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ โดยเฉพาะในกรณีมีเหตุอันควรเชื่อว่าหากล่าช้าอาจมีการลักย้ายหรือทำลายหลักฐาน พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจและหน้าที่ตามกฎหมายในการเข้าตรวจค้นสถานที่หรือยานพาหนะใดๆ ในระหว่างเวลาปกติ เพื่อ

1. ตรวจสอบเหตุการณ์การทารุณกรรมสัตว์ ตามที่ได้รับแจ้ง หรือเมื่อมีเหตุอันควรให้เชื่อว่ามีกรกระทำผิดตามพระราชบัญญัตินี้
2. ค้น หรืออายัดสัตว์ หรือซากของสัตว์ที่สงสัยว่าถูกฆ่า หรือถูกทารุณ รวมถึงอุปกรณ์ เครื่องมือ หรือเอกสาร ที่สงสัยว่าเกี่ยวข้องกับการทารุณกรรมสัตว์นั้น เพื่อตรวจสอบหรือเก็บเป็นหลักฐาน

3. นำสัตว์ที่ได้รับบาดเจ็บไปตรวจรักษาโดยไว หรือสั่งการให้ทำลายสัตว์นั้นเพื่อไม่ให้ต้องทุกข์ทรมานโดยให้สัตวแพทย์ดำเนินการ

มาตรา 64 เมื่อได้รับแจ้งและมีเหตุผลหรือหลักฐานให้เชื่อว่าสวัสดิภาพสัตว์กำลังอยู่ในอันตรายเร่งด่วนหรือไม่ปรากฏว่ามีเจ้าของอยู่ในสถานที่ พนักงานเจ้าหน้าที่สามารถเข้าไปในสถานที่เพื่อทำการช่วยสัตว์นั้นได้

มาตรา 65 หากมีการกระทำผิดตามพระราชบัญญัตินี้ หรือพบสัตว์ใดอยู่ในสภาพที่ทุกข์ทรมานจากการป่วยหรือบาดเจ็บสาหัส และสัตวแพทย์หรือผู้ตรวจสวัสดิภาพสัตว์เห็นว่าควรให้สัตว์มีชีวิตอยู่ต่อไปเป็นการทารุณ พนักงานเจ้าหน้าที่สามารถให้สัตวแพทย์ทำลายสัตว์ที่เกี่ยวข้องได้ โดยอาจไม่ต้องได้รับความเห็นชอบจากเจ้าของ และให้บันทึกรายละเอียดไว้เป็นสำคัญ

มาตรา 66 ในการปฏิบัติหน้าที่ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ต้องแสดงบัตรประจำตัว และบัตรประจำตัวพนักงานเจ้าหน้าที่ให้เป็นที่ปรากฏตามแบบที่ประกาศในกฎกระทรวง

มาตรา 67 ในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ ให้เจ้าของสถานที่และผู้เกี่ยวข้อง อำนวยความสะดวกตามสมควร และให้ทำบันทึกการดำเนินการไว้เป็นหลักฐาน

หมวด 8

บทลงโทษ

มาตรา 68 ผู้ใดกระทำการทารุณกรรมสัตว์ ตามมาตรา 14 มาตรา 19 มาตรา 29 หรือมาตรา 38 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 69 ผู้ใดฝ่าฝืนไม่จัดสวัสดิภาพให้แก่สัตว์ ตามเงื่อนไขที่อธิบดีกำหนด ตามมาตรา 17 มาตรา 27 หรือมาตรา 30 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 70 ผู้ใดฝ่าฝืน ตามมาตรา16 มาตรา20 มาตรา21 มาตรา22 มาตรา23 มาตรา24 มาตรา28 มาตรา32 มาตรา33 มาตรา34 หรือมาตรา35 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน ปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 71 ผู้ใดฝ่าฝืนประกาศของอธิบดีตามมาตรา 31 มาตรา 36 หรือมาตรา 37 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินห้าพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 72 ผู้ใดกระทำการทารุณสัตว์ป่า ตามมาตรา 25 หรือทำลายรังที่อยู่อาศัย ไข่ หรือตัวอ่อนของสัตว์ป่า ตามมาตรา 26 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 73 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 39 มาตรา 44 มาตรา 45 มาตรา 46 หรือมาตรา 47 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 74 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 41 หรือมาตรา 42 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 75 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 43 มาตรา 48 มาตรา 49 หรือมาตรา 50 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินห้าพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 76 ผู้ใดฝ่าฝืนประกาศของอธิบดี ตามมาตรา 51 หรือมาตรา 53 ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท

มาตรา 77 ผู้ใดฝ่าฝืนตามมาตรา 55 หรือมาตรา 56 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

**ข้อกำหนด หลักเกณฑ์และเงื่อนไขในหมวดนี้ควรถูกให้เป็นไปตามกระบวนการและความเหมาะสมของ
กฎหมาย สมาคมพิทักษ์สัตว์(ไทย)ขอเสนอความเห็นไว้เพียงสังเขป**

การรู้เห็นหรือเพิกเฉยให้เกิดการกระทำผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ควรถูกให้มีโทษจำหรือปรับหรือทั้งจำทั้งปรับ
การละเลยหรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์หรือไม่ป้องกันตามสมควรจนเป็นเหตุให้มีการกระทำตามพระราชบัญญัตินี้ ไม่ต้องให้มี
โทษจำ แต่ให้มีโทษปรับ

กรณีที่ถูกกระทำผิดซึ่งต้องรับโทษตามพระราชบัญญัตินี้เป็นนิติบุคคล ควรต้องให้กรรมการผู้จัดการ หรือผู้อำนวยการแทนนิติ
บุคคลนั้น ต้องรับโทษตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้น เว้นแต่สามารถพิสูจน์ว่าตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้อง

(ส่วนวน และอื่น ๆ ให้เป็นไปตาม รูปแบบ และกระบวนการนิติบัญญัติ)

บทเฉพาะการ

(ให้อยู่ในดุลพินิจของหน่วยราชการตามกระบวนการกฎหมาย)

คำจำกัดความและความหมายอื่นๆ

สัตว์ 4 ประเภท

1. **สัตว์เลี้ยง** สมาคมพิทักษ์สัตว์(ไทย) หมายถึง สัตว์ที่ได้เคยชินกับการเลี้ยงดูจากมนุษย์ โดยอาจเลี้ยงไว้ดูเล่น ไว้เป็น
เพื่อน ไว้ใช้งาน เป็นพาหนะ หรือเพื่อเป็นอาหาร และอาจรวมถึงสัตว์ป่าที่ถูกนำมาเลี้ยงหรือฝึกด้วย
ตามกฎหมาย ควรหมายถึง สัตว์ที่มนุษย์นำมาเลี้ยงไว้และให้น้ำให้อาหาร โดยอาจเลี้ยงไว้เพื่อดูเล่น เพื่อเป็นเพื่อน เพื่อ
เป็นอาหาร หรือเพื่อการอื่น และหมายความรวมถึงสัตว์พาหนะตามกฎหมายว่าด้วยสัตว์พาหนะ แต่ไม่หมายรวมถึง สัตว์
ป่า สัตว์เศรษฐกิจ หรือสัตว์ทดลอง

2. **สัตว์ป่า** สมาคมพิทักษ์สัตว์(ไทย) หมายถึง สัตว์ที่อาศัยอยู่ตามธรรมชาติโดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาการเลี้ยงดูจากมนุษย์
จึงรวมทั้งสัตว์ที่อาศัยในป่าเขา และสัตว์ที่อาศัยอยู่ในชุมชนเมือง เช่น นก หนู แมลง ค้างคาว งู กิ้งก่า และอื่นๆด้วย แต่ไม่
รวมถึงสัตว์จรจัด

ตามกฎหมาย ควรหมายถึง สัตว์ป่า ตามกฎหมายว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า รวมถึงสัตว์ป่าที่มนุษย์ได้รับ
อนุญาตให้นำมาเลี้ยง และสัตว์ที่เกิดหรือดำรงชีวิตอยู่ในธรรมชาติด้วย

3. **สัตว์เศรษฐกิจ** สมาคมพิทักษ์สัตว์(ไทย) หมายถึง สัตว์ที่มนุษย์นำมาใช้เพื่อประโยชน์ทางการค้า ทั้งทางตรงและทาง
อ้อม โดยอาจแยกเป็น **สัตว์การเกษตร** เช่น วัว ควาย หมู ปลา และเป็ดไก่ กับ **สัตว์ธุรกิจ** เช่น การค้าสัตว์เลี้ยง สอนสัตว์
การแสดงสัตว์ การแข่งสัตว์ และสัตว์ในธุรกิจบันเทิง เป็นต้น ดังนั้น สุนัข ช้าง ม้า และปลาตู้ จึงอาจเป็นได้ทั้งสัตว์เลี้ยง
และสัตว์เศรษฐกิจ

ตามกฎหมาย ควรหมายถึง สัตว์ที่มนุษย์เลี้ยงไว้เพื่อประโยชน์ทางการค้า การพาณิชย์ การกีฬา การแสดง หรือการธุรกิจอื่น

4. **สัตว์ทดลอง** สมาคมพิทักษ์สัตว์(ไทย) หมายถึง สัตว์ที่เพาะหรือเลี้ยงไว้เพื่อวัตถุประสงค์ทางวิทยาศาสตร์ การแพทย์
การเรียนการสอน และการค้นคว้าวิจัย รวมถึงการผลิตและทดสอบยาหรือผลิตภัณฑ์ต่างๆด้วย

ตามกฎหมาย ควรหมายถึง สัตว์ที่มนุษย์เพาะเลี้ยงไว้เพื่อวัตถุประสงค์ทางวิทยาการ การเรียนการสอน การค้นคว้าวิจัย
ทางวิทยาศาสตร์และการแพทย์ รวมทั้งการผลิตและทดสอบยาหรือผลิตภัณฑ์ต่างๆด้วย

ผู้ชำนาญการส่วนใหญ่ใช้หลักคุณภาพชีวิต 5 ประการในการวิเคราะห์สวัสดิภาพสัตว์

คุณภาพชีวิต อีสาระ 5 ประการที่สัตว์พึงได้รับภายใต้การดูแลของมนุษย์ คือ

1. **อิสระจากความหิวโหย** หากจะเลี้ยงเพื่อการใดก็ตามต้องให้อาหารและน้ำในปริมาณที่เพียงพอต่อความต้องการของสัตว์
2. **อิสระจากความแออัด** เช่น ในคอกพักอาศัยหรือระหว่างการขนส่งเว้นเสียแต่เป็นธรรมชาติของสัตว์นั้นๆ ทั้งนี้รวมถึงอิสระในการเคลื่อนไหวด้วย
3. **อิสระจากความเจ็บปวด** จากการป่วยไข้ ถูกทำร้าย หรือต่อสู้กันเอง โดยรวมถึงการป้องกันและเยียวยารักษาด้วย
4. **อิสระจากความหวาดกลัว** ทั้งจากอันตรายและความหงอยเหงา ในระหว่างการเลี้ยงดู ฝึกหัด หรือระหว่างทำการฆ่า เช่นไม่ทำการฆ่าให้สัตว์ตัวอื่นเห็น โดยคำนึงถึงธรรมชาติของสัตว์ บางชนิดต้องอยู่เป็นคู่หรือเป็นกลุ่ม บางชนิดชอบอยู่โดดเดี่ยวเป็นบางครั้งหรือโดยตลอด
5. **อิสระในการแสดงออก** ของพฤติกรรมตามธรรมชาติ เช่น การออกกำลัง การมีคู่ และการมีสังคมระหว่างสัตว์ชนิดเดียวกัน